

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

Starent res Priami, ni tibi, Tyndari,
 Rideret in vultu Venus.
 Felix Ifacides, si species tibi,
 O! Bethsabea sit minor!
 Est qui delicias portum anima autumans,
 Huc vela votorum regit:
 At Circes adigens in scopulos ratem,
 Mox ora brutorum induit.
 Quid cæco fatui pectoris impetu
 In vota mortales ruunt?
 Quid tales avidi concipiunt preces,
 Quæ non nisi insenso ratæ
 Possint esse Deo? Tutius improbæ
 Ah turba mortalis spei
 Contracto cohibes vela cupidine,
 Nec corde quidquam concipis,
 Aut votis superos supplicibus rogas,
 Ni consonum Menti Bonæ
 Dictarit ratio, aut postuma spondeat
 Beatitatis præmia.
 Qui voti immodicus cuncta cupidinis
 Cæco abligurit gurgite,
 Incertisque bonis exacuit sitim,
 Cuncta ore delibans vago,
 Annon esse putes mentis huic parum,
 Aut arrogantia nimis?

PROSA EXEGESIS.

VTRUMQUE fateor: & arrogantiam quidem homi-
 num quidlibet temerè atque inconsultè vouen-
 tium, proximâ Sectione cum Ecclesiaste notabo; nunc
 eorum dementiam castigare pergam, quæ ex eo ma-
 nifesta

Stulta mor-
 talium vo-
 ta.

nifesta est, quòd non illa tantùm, quorum aut naturam aut pretium ignorant, votis ac desiderijs prosequuntur, sed etiam quæ cum periculo, damno, exitio non rarò coniuncta sunt, avidissimè concupiscunt. vt interim turpia & scelerata vota omittam, quæ non obscure declarant, quantoperè apud ipsos viluerit æterni Numinis reuerentia, cum ea diuinis auribus insusurrant, quæ apud homines pudor sit profiteri. Quàm multa sunt vota, inquit Seneca, quæ etiam sibi fateri pudet? quàm pauca, quæ facere coram teste possimus? Et alibi: Turpissima vota Deo insusurrant. Et si quis admouerit aurem, conticescunt: & quod scire hominem nolunt, Deo narrant. Vt planè in hisce talibus Pythagoræ sententia vacillet, qui dicebat, homines, quando Deos adeunt, fieri meliores. Illi enim, quos animi morbos coram viro graui aut ætate maturo recondere decebat, hos detectos & apertos ad Deum deferunt. Semper fatui, semper pueri, & conformia nutricularum votis desideria fouentes. Meritò exploditur à Satyrico nutricula illa, quæ cunis exemptum puerum, & lustrali saliuâ expiatum attollens, hæc vota concipit:

Hunc optent generum Rex & Regina, puella

Hunc rapiant: quidquid calcauerit hic, rosa fiat.

Et: *Nunc Licini campos, nunc Crassi ducit in ades.*

Similia sunt parentum vota: nec meliora filij concipiunt puerilibus hisce crepundiis enutriti. Queror, inquit Seneca, litigo, irascor. Etiamnum optas quod tibi optauit nutrix tua, aut pædagogus, aut mater? Nondum intelligis, quantum mali optauerint? O quàm inimica sunt nobis vota nostrorum? & eò quidem inimiciora, quòd cessere felicius. Iam non admiror, si omnia

Seneca de
Benef. li. 6.
c. 38.

Idem Epi-
stolâ 10.

Plutarchus
de Defectu
oraculorû.

Perfius
Sat. 2.

Seneca E-
pist. 60.

Augustin.
Sent. 2. 52.

nia nos à primâ pueritiâ mala sequuntur: inter execrationes parentum creuimus. Præclare enim ac sapienter hoc notauit D. Augustinus: Cùm aliquid saluti noxium malè poscitur, dando irascitur Deus, non dando miseretur. Quid enim videtur? An voti compotes factos dicimus Israëlitas, an verò improbitatis suæ pœnas luisse, dum caeleste manna cum nauseâ repudiantes, ad ollas Ægyptias carnesque suspirarunt? Facilem ac prouum in hæc vota Deum se præbuisse, testatur Propheta Regius. *Transiit, inquit, Austrum de celo, & induxit in virtute suâ Africum. Et pluit super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata. Et manducauerunt, & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis; non sunt fraudati à desiderio suo. Sed quàm non propitijs in vota condescenderit, mox subiicit: Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.* Dicebat olim Epicurus, Si mortalium orationes acciperet omnes Deus, perirent omnes. Quid ita quæso? quia nimirum stultis noxiisque votis in se aliosque sauiunt. Quæ tandem illa?

Vota alijs
noxia mul-
ti cœcipiunt.

Infinitem esset ire per singula: quædam tamen patè, memor instituti mei, delibabo. Atque vt ab eo exordiar, quod potissimum Ecclesiastæ propositum est, quis non lucris inhiat? quis non diuitias habet in votis? parum pensi habens quàm publicè priuatimque noxiæ, quanto suo aut aliorum damno aut acquirantur aut possideantur. Demades certè Athenis eum, qui necessaria funeribus venditabat, damnauit, cùm probasset magnum lucrum optasse, quod contingere illi sine multorum morte non poterat. Sed vnus culpam luit, communem omnibus. Cui enim non ex alieno incommo-
modo lucrum in votis est? Miles bellum optat:
agri-

Senec. li. 6.
de Benefic.
c. 38.

agricolam annonæ caritas erigit: eloquentiæ exoptat
pretium litium numerus: Medicis grauis annus in
quæstu est: infitores delicatarum mercium iuuentus
corrupta locupletat: nullâ tempestate, nullo igne læ-
dantur tecta; iacebit opera fabrilis. Vnius votum de-
prehensum est, omnium simile est.

Sed ne illud quidem attendunt, quantopere suis ipsi
desideriis sibi noceant. Felix sibi videtur Persianus ille,
si thesaurum rastro effoderit, aut heredem, quem pro-
ximus impellit, expunxerit: sed non aduertit, magna
patrimonia magnam semper ærumnarum exstitisse
materiam; nec priuatim solum Crasso, Senecæ, aliisque
compluribus exitio fuisse, sed publicè etiam Reipubli-
cæ noxias. Testis mihi Romana Respublica, quam pa-
ri ferè passu diuitiis ac vitiis creuisse, historiarum mo-
nimenta testantur. Certè Iuuenalis verissimè pro-
nuntiauit:

Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex quo

Paupertas Romana perit

Iuuenalis
Satyrâ 6.

Neque ab hac sententiâ dissidet Hieronymus, cum ait:
Ecclesia persecutionibus creuit: quando venit ad Chri-
stianos Principes, potentiâ & diuitiis facta est maior,
virtutibus minor. Et alius: Religio diuitias peperit,
sed filia suffocauit matrem. Aucti enim sunt Religio-
si opibus propter pietatis venerationem, vitæque san-
ctimoniam; quibus deinde abusi, à pristino sancti-
tatis flore descuerunt. Ergo nihil horum optandum
est sapienti.

Nunc ad reliqua gradum faciamus: quoniam læ-
tius patet Ecclesiastæ sententia, quâ vanum esse asse-
rit *desiderare quod nescias*. Alij itaque honorem & glo-
riam in votis habent, nihil in vitâ præstabilius existi-

Honores
optare stul-
tum est.

Matth. 20,
10.

mantes, quàm supra ceteros eminere. Sed verissimè semel omnibus dictum est, quod à Christo filiis Zebedæi obiectum est: *Nescitis quid petatis*. Meritò Phaëthontis & Semeles vota damnauit antiquitas, quòd ille è curru paterno præceps actus in terras est, hæc maiestate Iouis & fulmine afflata, in cineres redacta. Quid autem distant hæc fabulosa Phaëthontis vota à verâ Annibalis Cæsarisque fortunâ? quorum alter superatis Alpibus ac Pyrenæis, dum ad extremum apicem gloriæ adspirans,

Iuuenal.
Sat. 10.

Actum, inquit, nihil est, nisi Pæno milite portas

Frangimus, & mediâ vexillum pono Suburrâ;

paulò post expulsus Italiâ, imò è patriâ proscriptus, apud Prusiam Bithyniæ Regem tamdiu parasitum egit, donec vitæ pertæsus, & inediâ confectus, veneno vitam abrumperet: alter pessumdatâ libertate Reipublicæ, cum ciues instar mancipiorum despiceret, ab illis ipsis in Curiâ trucidatus est, quos præcipuis beneficiis sibi deuinxerat.

Eloquentia
non est con-
grua voti
materia.

August. li-
b. 6. Con-
fession. 9.
c. 2.

Sene. Rhetor
Suasoria 8.

Ergo ne honor quidem (tamen si maius quiddam spirare videtur conditione mortali) apta est desideriis nostris votisque materia. Quid autem eloquentia, quæ rationis quædam est atque orationis eminentia? Certè ne illa quidem digna est, cuius desiderio humana cupiditas inardescat. Nam, ut omittam eam à D. Augustino vocari nundinas loquacitatis; nimium me terret, quod historiarum monumenta testantur, duobus eloquentiæ principibus, Ciceroni ac Demostheni, garrulitatem suam exitio fuisse. Alter enim veneno sublatus est, alterius caput iussu M. Antonij Trium-viri inter duas manus in rostris collocatum, vbi ille Consul, vbi sæpè Consularis, vbi eo ipso anno aduersus Antonium,

quan-

quantâ nulla vmquam humana vox cum admiratione eloquentiæ, auditus fuerat. Quod autem de eloquentiâ dixi, idem ceteris in rebus locum habet, quæ minus habent cum ratione commercij.

Si igitur nihil horum, quæ vitæ huic mortali fragiliq̃ subseruiunt, idonea desideriis nostris est materia, an ipsa saltem vitæ diuturnitas magis in votis esse debet? Sanè non desunt, quibus magni muneris instar habere videatur: sed quid si mille cruciatibus & ærumnis obruatur? quid si quavis morte sit acerbior? Nónne meritò cum Prophetâ Iob exclames: *Quare data est misero lux? & vita his qui in amaritudine animæ sunt?* Et tamen auditum est olim turpissimum illud Mecænatis votum, quo nec membrorum debilitatem recusabat, nec deformitatem, nec denique acutam crucem, dummodò inter hæc mala spiritus prorogaretur. Quanam est hæc tam fœda vitæ mendicatio? Quod miserrimum esset, si accideret, optatur? & tamquam vita, petitur supplicij mora? Quis non has vanas stultasq̃ voces existimaret, & solo euentu refutandas, si propiùs admota essent quæ videntur optari tormenta, nisi res ipsa fidem faceret, tantum dementiæ in hominem cadere potuisse? Inuentus est enim Telesphorus olim Rhodius, quem Lyfimachus vndique decurtatum, auribus nasoq̃que abscisso, in caueâ velut nouum animal diu paut, cum oris detruncati mutilatiq̃que deformitas humanam faciem perdidisset. Accedebat fames, & squallor, & illuies corporis in suo stercore destituti: callosæ adhæc manus & genua, lateraq̃que caueæ attritu exulcerata. Quid multa? non minùs fœda quàm terribilis erat eius forma visentibus: factusq̃que pœnâ suâ monstrum, misericordiam quoque amiserat; & ta-

*Ne longa
quidē vita
optanda.*

Iob 3, 23.

*Seneca E-
pist. 101.*

*Plutarch.
libro de
Exilio.*

*Seneca E-
pist. 70.*

men

men suadenti cuidam vt à cibo abstineret, respondit: Omnia homini, dum viuit, speranda sunt. Deus immortalis! quænam hæc vitæ tam dira cupido? Si ad exemplar patientiæ relinquendum fortunæ suæ superesse cuperet, laudarem: sed quòd ad incertam, immodicam, illimitatam spem longum corporis sui funus in terris trahere desiderauit, id quidem vanissimū iudico.

Vota concipienda sūt, quæ saluti expediunt.

Hæc igitur omnia cæcorum desideria sunt, quæ Christianæ fidei lumine, & rectæ rationis face discussis tenebris corrigenda sunt, animusque ad vera, solida, æterna bona erigendus. quorum vbi gustu sensuque delectatus fuerit, tum demum ridebit priora sua vota & gaudia velut re totâ destituta, & à vitiato animi palato profecta. Gaudia hæc tua, ait D. Augustinus, de ægritudine sunt, non de sanitate. Sunt enim quædam ægrorum desideria: venit sanitas, perit cupiditas. Quomodo corporalis sanitas ista tollit, sic omnia tollit immortalitas, quæ est nostra sanitas.

Augustinus
Serm. 2. in
Nouis.

Sed quoniam hæc vita mortalis absque desideriiis non degitur, hæc summa votorum esse potest,

Iuuenalis
Sat. 10.

— vt sit mens sana in corpore sano.

mens inquam sana, id est sapientiæ alumna, virtutibus amica, rationi consentiens. Si tamen compendio sapere & felices esse cupimus, hoc vnum nobis votum sit, vt nihil desideremus, nisi quod conforme sit diuinæ voluntati. Nam, vt ait Apostolus, *quid oremus sicut oportet nescimus*. Prudens igitur olim fuit, & consulta, illius Anachoretæ simplicitas, qui ne à scopo diuinæ voluntatis aberraret, alphabetum piè recitare consueuerat, hanc addens coronidem: Domine, quid mihi expediat, aut tibi placeat, ignoro. en habes omnia litterarum elementa, tu inde verba & preces forma, & largire

*Vota nostra
Deo permittenda.*

Rom. 8,
26.

Salmeron
tract. 12.
de Oratione
Christi in
horto.

vota

vota quæ ipse formaueris. Quid enim potius? ait Epictetus. Certè melius illud iudico, quod Deus vult, quàm quod ego. Adhæreo illi vt minister & pedissequus: cum illo desidero, cum illo expeto, denique quod ipse vult, idem & ego volo. Hanc indifferentiam sapienter alio loco inculcat, dum ait: Citra appetitionem & auersionem est auspicandum, quemadmodum viator ex obuio quærit, vtri viæ sit insistentium, neque de eo sollicitus est, dextrane an læuâ sit pergendum: sic etiam ad Deum accedendum est tamquam ad ducem. Neque secus vtendum est oraculis, atque oculis, quos non obsecramus vt hæc aut illa nobis potiùs repræsentent, sed quas res demonstraerint, earum imagines accipimus. Nunc autem trementes augurium captamus, Deumque inuocantes precamur: Domine miserere nostri, fac mihi exeundi potestatem. Mancipium! numquid aliud maui quàm id quod magis conducit? Quid autem conducit magis, quàm quod Deo visum est? Sed hæc est mortalitatis nostræ arrogancia, vt quamuis homunciones simus ex argillâ, & viliores quàm de lapide empta mancipia, nostræ tamen, quàm diuinæ voluntati, obsequi malimus, & ad quidlibet potiùs audendum ac petendum proiecti, quàm ad partis acquiescendum parati simus. Quod reprehendens Ecclesiastes, subiungit:

SECTIO QUINTA.
ECCLESIASTES.

VERS. 10. * Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur quòd homo sit, & non

Y y pos-

Epictetus
lib. 4. Disc.
sect. 6. 7.

Idem li. 1.
c. 7.

* Tigurina
versio ha-
bet: Qui
existit.